

Odpowiedzi Europejskiego Kongresu Finansowego¹ w konsultacjach Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego dotyczących implikacji rozwoju FinTech dla banków i nadzoru bankowego²

Metodologia opracowania odpowiedzi

Opracowanie stanowiska przebiegało w następujących etapach:

Etap 1

Do wzięcia udziału w badaniu zaproszono liczną grupę ekspertów z polskiego sektora finansowego, do których przesłano wybrane fragmenty dokumentu konsultacyjnego BCBS w języku polskim i poproszono o komentarze do rekomendacji przedstawionych w tym dokumencie.

Ekspertom zagwarantowana została anonimowość.

Etap 2

Na bazie uzyskanych opinii opracowana została propozycja syntezy odpowiedzi. Odpowiedzi uzyskano od ekspertów reprezentujących:

- banki,
- firmy FinTech,
- firmy ubezpieczeniowe,
- instytucje regulacyjne,
- firmy konsultingowe i kancelarie prawne,
- środowisko naukowe.

Propozycję tę przekazano ekspertom, którzy wzięli udział w konsultacjach. Zwrócono się do nich z prośbą o zaznaczenie w syntezie tych sformułowań, które powinny zostać zmodyfikowane i zaproponowanie modyfikacji czy dodatkowych zapisów, jak również zaznaczenie tych opinii, z którymi się nie zgadzają i które powinny być z ostatecznej syntezy usunięte.

Etap 3

Po uwzględnieniu uwag ekspertów opracowane zostały ostateczne syntetyczne odpowiedzi Europejskiego Kongresu Finansowego przedstawione poniżej.

¹ Celem Europejskiego Kongresu Finansowego (www.efcongress.com) jest debata nt. bezpieczeństwa i rozwoju sektora finansowego Unii Europejskiej i Polski.

² <https://www.bis.org/bcbs/publ/d415.pdf>

Odpowiedzi Europejskiego Kongresu Finansowego

1. Coraz większe wykorzystanie fintech, zarówno w formie nowych technologii, jak i nowych modeli biznesowych, może z czasem spowodować głęboką zmianę charakteru i zakresu ryzyk bankowych w tradycyjnym rozumieniu. Choć w efekcie takich zmian mogą się pojawić nowe ryzyka, to z punktu widzenia konsumentów, banków, systemu bankowego i organów nadzoru bankowego mogą one być także źródłem nowych możliwości.

***Rekomendacja nr 1:** Banki i organy nadzoru bankowego powinny rozważyć, w jaki sposób zachować równowagę pomiędzy zapewnianiem bezpieczeństwa i solidności systemu bankowego a minimalizowaniem ryzyka niezamierzonego zahamowania korzystnych innowacji w sektorze finansowym. Tego rodzaju zrównoważone podejście umożliwiłoby propagowanie bezpieczeństwa i solidności banków, stabilności finansowej, ochrony konsumenta oraz zgodności z obowiązującymi przepisami ustawowymi i wykonawczymi, w tym z zakresu przeciwdziałania praniu pieniędzy i finansowaniu terroryzmu (AML/CFT), bez niepotrzebnego ograniczania korzystnych innowacji w obszarze usług finansowych, w tym również takich, które mają sprzyjać włączeniu społecznemu pod względem finansowym.*

Kluczowym aspektem jest zachowanie zasady równowagi, pozwalającej z jednej strony uwzględniać aspekty ryzyka związanego z funkcjonowaniem zaawansowanych technologii informatycznych w sektorze finansowym, a z drugiej umożliwiać wdrażanie innowacyjnych rozwiązań, umożliwiających wzrost konkurencyjności sektora bankowego.

Warto wskazać, że innowacje określane jako fintech pochodzą zarówno od nowych graczy zwanych fintechami, jak i od banków, które - zależnie od rynku - niejednokrotnie charakteryzują się dużą innowacyjnością.

Sprawą nadrzędną powinno być jednak zapewnienie bezpieczeństwa systemowego oraz bezpieczeństwa klientów. Zaufanie i bezpieczeństwo to kluczowe czynniki dla rozwoju sektora bankowego. Przy czym warto podkreślić, że banki są odpowiedzialne za bezpieczeństwo swoich klientów, a regulatorzy za bezpieczeństwo w wymiarze wszystkich podmiotów prowadzących adekwatną działalność.

2. Z punktu widzenia banków do głównych ryzyk związanych z pojawieniem się fintech należą ryzyka strategiczne, operacyjne, cybernetyczne i zgodnościowe. Obecność takich ryzyk stwierdzono zarówno w odniesieniu do funkcjonujących banków, jak i nowych uczestników sektora finansowego z branży fintech.

***Rekomendacja nr 2:** Banki powinny zadbać o skuteczne struktury zarządcze i procesy zarządzania ryzykiem w celu zapewnienia możliwości identyfikacji, zarządzania i monitorowania ryzyk związanych z wykorzystaniem technologii prorozwojowych i pojawianiem się nowych modeli biznesowych i nowych uczestników systemu bankowego w kontekście rozwoju fintech. Tego rodzaju struktury i procesy powinny obejmować:*

- *solidne procesy planowania strategicznego i biznesowego pozwalające bankom*

na dostosowanie planowania dochodów i rentowności pod kątem potencjalnego wpływu nowych technologii i nowych uczestników rynku;

- należyte procesy zatwierdzania nowych produktów i zarządzania zmianami umożliwiające odpowiednie reagowanie na zmiany, nie tylko w obszarze technologicznym, ale także w obszarze procesów biznesowych;*
- wdrożenie „Zasad należytego zarządzania ryzykiem operacyjnym” (PSMOR) Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego, z odpowiednim uwzględnieniem rozwoju fintech; oraz*
- monitorowanie i weryfikowanie zgodności z obowiązującymi wymogami regulacyjnymi – m.in. w zakresie ochrony konsumenta, ochrony danych osobowych i AML/CFT – przy wprowadzaniu nowych produktów, usług lub kanałów.*

Zdecydowanie banki powinny dbać o skuteczne struktury zarządcze i procesy zarządzania ryzykiem. Należy jednak podkreślić, że są to zalecenia uniwersalne i powinny dotyczyć tak banków, jak i podmiotów fintech. Zakres zarządzania w tym aspekcie powinien być przede wszystkim skorelowany z wielkością adresowanego rynku i ryzyka, a nie formą prowadzenia działalności (bank vs. fintech).

Patrząc z perspektywy działań operacyjnych, niezbędne jest skuteczne zarządzanie w zakresie compliance oraz zarządzanie ryzykiem operacyjnym, związanym m.in. ze współpracą banków z firmami fintech lub bezpośrednią implementacją ich rozwiązań w procesy operacyjne banku. W obecnej sytuacji rynkowej konieczne jest także uwzględnianie wątku fintech w planowaniu strategicznym.

Podmioty fintech powinny być weryfikowane na przykład poprzez due diligence przed podjęciem współpracy oraz poprzez okresowe audyty. Banki powinny (jak to się dzieje obecnie) akceptować nowe produkty nie tylko z perspektywy oczekiwań klienta w zakresie wygody, ale zawsze także w zakresie bezpieczeństwa, w tym bezpieczeństwa informatycznego.

3. Banki, usługodawcy i firmy z branży fintech coraz częściej wdrażają i wykorzystują zaawansowane technologie w celu dostarczania innowacyjnych produktów i usług finansowych. Z tego rodzaju technologiami prorozwojowymi – m.in. takimi jak sztuczna inteligencja (AI) / uczenie się maszyn (ML) / zaawansowana analityka danych, technologia rozproszonego rejestru (DLT), chmura obliczeniowa i interfejs programowania aplikacji (API) – wiążą się nowe możliwości, ale także własne, specyficzne ryzyka.

***Rekomendacja nr 3:** Banki powinny zadbać o skuteczne procesy zarządzania ryzykiem IT i innego rodzaju ryzykami ukierunkowane na ryzyka związane z nowymi technologiami i umożliwiające wdrażanie skutecznego środowiska kontroli, które jest niezbędne do zapewnienia właściwego wsparcia dla kluczowych innowacji.*

Na poziomie ogólnym rekomendacja jest słuszna, jednak wydaje się niewystarczająco konkretna. Wskazane może być zarekomendowanie najlepszych praktyk, jakie mogą być wykorzystane przez banki.

Ryzyko IT powinno być oddzielone od ryzyka operacyjnego i powinno być włączone w proces zarządzania ryzykiem całego banku czy innego podmiotu, jak fintech. W realiach cyfrowego świata, zarządzanie ryzykiem informatycznym powinno mieć najwyższy priorytet i powinno być uwzględniane już w planowaniu strategicznym.

Poza technicznymi procesami ważne jest także uwzględnianie adresowanych do klientów działań edukacyjnych w zakresie bezpiecznego korzystania z produktów bankowych, np. znaczenia poufności danych uwierzytelniających klienta.

4. W kontekście wparcia operacyjnego dla usług finansowych opartych na technologii banki coraz częściej współpracują – na zasadzie partnerstwa i/lub outsourcingu – z zewnętrznymi usługodawcami, w tym z firmami z branży fintech, w efekcie czego rośnie poziom modułowości i komodytyzacji świadczenia usług finansowych. O ile partnerstwa tego rodzaju mogą powstawać z różnorodnych przyczyn, o tyle outsourcing zazwyczaj motywowany jest względami oszczędności, elastyczności operacyjnej i/lub chęcią zapewnienia wyższego poziomu bezpieczeństwa i odporności operacyjnej. O ile same działania operacyjne można zlecić podmiotom zewnętrznym, o tyle towarzyszące im ryzyka oraz odpowiedzialność za takie operacje i za świadczenie usług finansowych pozostają w bankach.

Rekomendacja nr 4: *Banki powinny zadbać o odpowiednie procesy w zakresie due diligence, zarządzania ryzykiem i bieżącego monitoringu wszelkich działań operacyjnych zleczanych osobom trzecim, w tym także firmom z branży fintech. W umowach należy określać zakres odpowiedzialności każdej ze stron, uzgodnione poziomy świadczenia usług oraz uprawnienia w zakresie kontroli. W związku z usługami objętymi outsourcingiem banki powinny utrzymywać mechanizmy kontroli na takim samym poziomie, jak w przypadku działań operacyjnych realizowanych wewnątrz samego banku.*

W bankach funkcjonują w praktyce odpowiednie wytyczne i zarządzenia, dzięki którym zakresy odpowiedzialności i kontroli dla podmiotów współpracujących z bankiem mogą być jasno zdefiniowane.

Takie same kryteria należy stosować dla podmiotów z branży fintech.

Ważne jest precyzyjne określenie parametrów SLA w umowach oraz wnikliwa ocena podmiotów współpracujących (due diligence, audyty). W przypadku outsourcingu taka sama kontrola dla procesów wewnętrznych w praktyce nie jest możliwa i jest realizowana poprzez kwestie oceny partnera i umowę.

5. Oczekuje się, że w związku z rozwojem fintech pojawią się kwestie wykraczające poza zakres nadzoru ostrożnościowego, ponieważ w grę mogą wchodzić również inne cele z zakresu polityki publicznej, takie jak gwarancje ochrony prywatności, bezpieczeństwo danych i systemów informacyjnych, ochrona konsumenta, czy wspieranie konkurencji i zgodności z wymogami AML/CFT.

Rekomendacja nr 5: *Organy nadzoru bankowego powinny współpracować z innymi organami publicznymi odpowiedzialnymi za nadzór nad funkcjami regulacyjnymi, takimi jak organy ds. etyki zawodowej, organy ds. ochrony danych, organy ds. konkurencji oraz*

jednostki analityki finansowej, przy czym celem takiej współpracy powinno być, w miarę możliwości, tworzenie norm i mechanizmów nadzoru regulacyjnego w zakresie świadczenia usług bankowych, niezależnie od tego, czy są one świadczone przez banki, czy przez firmy z branży fintech.

Kluczowe jest nierozdzielanie regulacji i wymogów zależnie od formy prawnej (bank vs fintech), jak wskazane w rekomendacji. Poziom regulacji powinien zależeć od rodzaju prowadzonej działalności i jej skali, a tym samym związanego z tym ryzyka. Przy czym działalność stricte bankowa powinna być prowadzona przez banki (jednocześnie powinno być jasno określone jaka działalność jest definiowana jako bankowa), natomiast oczywiście jest wiele rodzajów działalności o charakterze bankowym, które mogą być prowadzone przez banki i przez podmioty fintech.

Dialog z instytucjami publicznymi, ale także z organizacjami zrzeszającymi instytucje finansowe (np. zrzeszenia banków) czy organizacje płatnicze lub fintech, jest kluczem do ochrony konsumenta przed zagrożeniami. Może także pozwolić na tworzenie lepszych standardów i lepszych regulacji prawnych. Poza dialogiem z instytucjami publicznymi, istotną kwestią wartą zaadresowania jest objęcie firm z branży fintech kodeksem dobrych praktyk w zakresie zarządzania procesem reklamacyjnym.

Otwarty dialog w branży i wymiana doświadczeń powinny wpłynąć pozytywnie także na poziom edukacji pracowników sektora bankowego i bycie przez nich na bieżąco z nowymi kierunkami i produktami.

6. Choć działalność i oferta wielu firm z branży fintech – szczególnie podmiotów świadczących usługi kredytowe i inwestycyjne – koncentruje się obecnie na poziomie krajowym lub regionalnym, to niektóre z takich firm już teraz działają w różnych systemach prawnych, zwłaszcza w przypadku obsługi płatności i transgranicznych przekazów płatniczych. Potencjał rozbudowy działalności transgranicznej takich firm jest duży, zwłaszcza w obszarze płatności hurtowych.

***Rekomendacja nr 6:** Ze względu na dotychczasowy i potencjalny rozwój spółek z branży fintech w skali ogólnosiwiatowej zasadnicze znaczenie ma międzynarodowa współpraca pomiędzy organami nadzoru. Organy nadzoru powinny w miarę możliwości koordynować działania nadzorcze w obszarze transgranicznych operacji fintech.*

Płatności transgraniczne to jeden z istotnych obszarów rozwoju płatności bezgotówkowych, a także poszerzenia dostępu do usług finansowych. Jednocześnie jest to jeden z obszarów najbardziej narażonych na ryzyko transakcji oszukańczych, a także pranie pieniędzy (AML/CFT).

Współpraca międzynarodowa między organami nadzorczymi jest kluczowa dla przeciwdziałania transakcjom oszukańczym. Organy krajowe powinny być zaangażowane w działania nadzorcze dotyczące m.in. transgranicznego fintech.

Ważne jest także zapewnienie pomocy i ochrony dla konsumenta, o ile możliwe na takim samym poziomie jak przy korzystaniu z podmiotu pochodzącego z kraju swojego

zwykłego pobytu, co ma szczególnie istotne znaczenie w przypadku działalności przez Internet, która w dużej mierze nie zna granic terytorialnych.

7. Fintech posiada potencjał do zmiany tradycyjnych modeli, struktur i operacji w ramach działalności bankowej. Wobec faktu, że usługi finansowe coraz częściej stymulowane są przez nowe technologie, weryfikacja obecnych modeli nadzoru przeprowadzona w odpowiedzi na takie zmiany mogłaby ułatwić organom nadzoru bankowego przystosowanie się pod kątem rozwoju fintech oraz zapewnienie stałej skuteczności kontroli i nadzoru nad systemem bankowym.

Rekomendacja nr 7: *Organy nadzoru bankowego powinny dokonać oceny swoich obecnych modeli kadrowych i szkoleniowych, aby zapewnić dalszą adekwatność i skuteczność wiedzy, umiejętności i narzędzi własnego personelu w sprawowaniu nadzoru nad nowymi technologiami i innowacyjnymi modelami biznesowymi. Organy nadzoru powinny również rozważyć, czy dotychczasowego zasobu wiedzy fachowej nie należy uzupełnić o dodatkowe umiejętności specjalistyczne.*

Bez zrozumienia mechanizmów rządzących coraz to nowymi rozwiązaniami fintechowymi nie może być mowy o skutecznym nadzorze. Warto tu spojrzeć na rozwinięte rynki i tam szukać wzorców. Cenną praktyką – stosowaną np. w krajach anglosaskich jest wymiana doświadczeń między regulatorami i podmiotami regulowanymi, poprzez organizowanie oddelegowanych praktyk pracowników – „secondment”. Może to być efektywny sposób podnoszenia kwalifikacji pracowników regulatora.

Nowoczesne usługi finansowe nierozzerwalnie wiążą się z nowymi technologiami, dlatego niezbędne jest, by organy nadzoru posiadały odpowiednią wiedzę fachową i niezbędne umiejętności specjalistyczne w tym zakresie (odpowiednich fachowców). Poziom wiedzy nadzorca winien odpowiadać poziomowi wiedzy rynku – tylko w ten sposób można sprawować efektywny nadzór.

8. Te same technologie, które zapewniają większą wydajność i nowe możliwości firmom z branży fintech i bankom – np. AI / ML / zaawansowana analityka danych, DLT, chmura obliczeniowa i API – mogą również zwiększyć wydajność i skuteczność działań nadzorczych.

Rekomendacja nr 8: *Organy nadzoru powinny rozważyć ustalenie i przeanalizowanie potencjału nowych technologii pod kątem możliwości ulepszenia własnych metod i procesów. Organy nadzoru powinny wymieniać się informacjami na temat swoich polityk i praktyk.*

Kluczowe jest dzielenie się wiedzą między nadzorami. Wdrożenie zaawansowanych technologii umożliwi odpowiednią analizę danych nadzorczych, co pozwoli zwiększyć wydajność i skuteczność działań nadzorczych, w tym podnieść wykrywalność nadużyć i umożliwić ich wczesne wykrywanie, a tym samym poprawić bezpieczeństwo klientów i sektora bankowego.

9. Obecne ramy regulacji, nadzoru i koncesjonowania dotyczące bankowości na ogół są wcześniejszej daty niż technologie i nowe modele biznesowe firm z branży fintech. W sytuacji, gdy w ramach nowych modeli biznesowych działalność bankowa o znaczeniu krytycznym zostanie przeniesiona poza obszar regulowany, może to doprowadzić do ryzyka niezamierzonych luk regulacyjnych lub – przeciwnie – niezamierzonych barier utrudniających wejście na rynek nowych modeli biznesowych i nowych uczestników.

***Rekomendacja nr 9:** Organy nadzoru powinny dokonać przeglądu własnych ram regulacji, nadzoru i koncesjonowania pod kątem nowych i ewoluujących ryzyk związanych z innowacyjnymi produktami i modelami biznesowymi. W oparciu o ustawowe uprawnienia i właściwości organy nadzoru powinny rozważyć, czy proporcjonalność i możliwość przystosowania takich ram jest wystarczająca dla odpowiedniego zrównoważenia z jednej strony środków, które mają zapewnić oczekiwany poziom bezpieczeństwa, solidności i ochrony konsumenta, zaś z drugiej strony środków służących zmniejszeniu ryzyka niezamierzonych barier utrudniających wejście na rynek nowych firm lub nowych modeli biznesowych.*

Kluczowe jest znalezienie właściwej równowagi pomiędzy niezbędnym poziomem ostrożności, a niezbędnym otwarciem się na nowe rozwiązania.

Nadzorowi powinny podlegać nie tylko podmioty względem formalnego statusu (np. banki), ale wszelkie podmioty - zależnie od efektywnie oferowanych przez nie usług i ich skali (np. fintechy, działające w obszarze lub na pograniczu działalności regulowanej).

Warto tu podkreślić także rolę uczestników rynku, jako ekspertów i doradców, tak, aby nie ograniczać się tylko do ekspertów wewnętrznych regulatora.

Celem nadrzędnym nadzorów jest dbanie o bezpieczeństwo konsumentów / klientów (a nie wygodę korzystania z usług), stąd nadzorowi powinny podlegać te obszary, które mogą stanowić istotne ryzyko dla nich, bez względu na formę prawną.

10. Wspólnym celem poszczególnych systemów prawnych jest znalezienie właściwej równowagi pomiędzy koniecznością zapewnienia stabilności finansowej i ochrony konsumenta a koniecznością zapewnienia przestrzeni dla działalności innowacyjnej. Niektóre organy wdrażają środki mające usprawnić interakcję z podmiotami innowacyjnymi na rynku finansowym oraz ułatwić funkcjonowanie innowacyjnych technologii i modeli biznesowych w sektorze usług finansowych (np. centra innowacji, akceleratorzy, „piaskownice regulacyjne” i inne formy interakcji) z wyraźnym zróżnicowaniem.

***Rekomendacja nr 10:** Organy nadzoru powinny uczyć się, obserwując nawzajem swoje metody i praktyki, oraz analizować celowość wdrożenia podobnych metod lub praktyk.*

Wzajemna wymiana doświadczeń i edukacja ułatwiają wypracowanie i wdrożenie najlepszych metod i praktyk.

11. Inne uwagi dotyczące opracowania BCBS

Podsumowując należy wskazać, że rekomendacje są wysoko oceniane przez ekspertów biorących udział w badaniu EKF, a postulaty rekomendacji są słuszne.

Warto wskazać na następujące ważne i uniwersalne elementy:

- Niezbędna jest edukacja wszystkich stron: nadzorcy, dostawców i klientów, aby działać możliwie bezpiecznie.
- Wskazane jest dzielenie się wiedzą między nadzorami oraz współpraca nadzorów z rynkiem.
- Dogmat wygody nie powinien przestąpić kwestii bezpieczeństwa, która w sektorze finansowym jest nadrzędna i w praktyce stanowi powód istnienia nadzorów.
- Poziom nadzoru i regulacji powinien być adekwatny do prowadzonej działalności i jej skali, niesionych ryzyk systemowych i ryzyk dla klientów, a nie tylko formy działania.